

NEYZEN MEHMED KÂMÎ EFENDİ’NİN İRÂ’E-İ NAGAMÂT’I ÜZERİNE

Günay GÜNAYDIN*

Başvuru Tarihi: 30.12.2015; Kabul Tarihi: 18.01.2016

ÖZ

Neyzen Mehmed Kâmî Efendi'nin yaşamı hakkındaki bilgimiz yok denecek kadar azdır. Doğum tarihi bilinmemekle birlikte, ölüm tarihinin 1890 olduğu tahmin edilmektedir. Sultân II. Abdü'lhamîd (1842-1918) döneminde yaşadığı, kitabın mukaddimesinden anlaşılmaktadır. Kâmî Efendi'nin, bir Dügâh Sâz Semâ'î ile iki Hicâz şarkısı olmak üzere elimizde toplam üç eseri bulunmaktadır.

Neyzen Kâmî Efendinin kaleme aldığı ve edvâr geleneğinin bir uzantısı sayılabilecek olan İrâ'e-i Nagamât adlı bu risâlesinin üzerinde, hicrî 1304 tarihi bulunuyor. Bu tarih, mülâdî takvimde 1886 yılına karşılık geldiğinden, Kâmî Efendi'nin risâlesini yaşamının son yıllarında yazdığı anlaşılmaktadır. Risâle, 19. yüzyıl sonlarında kullanılmakta olan makamlarımızı seyirleri ile anlatması ve son sayfalarında perdeleri vermesi açısından önemlidir. Bu bakımdan, yapılabilecek başka çalışmalara da zemin hazırlamaktadır.

Risâle yeni harflerimize aktarılırken aslına tamamen sadık kalınmış, bazı sözcüklerin hatalı yazımları ile cümle düşüklükleri düzeltilerek, dipnotlarda okurun dikkatine sunulmuştur.

Ulusal kültürümüze katkıda bulunacağına inanıyorum.

Anahtar Kelimeler: Peşrev, saz semâ'î, hâne, mülâzime, teslim, perde

ON İRÂ’E-İ NAGMÂT BY NEYZEN MEHMED KÂMÎ EFENDİ

ABSTRACT

We have very little information about the life of Neyzen Mehmed Kâmî Efendi. His date of birth is unknown and it is believed that he passed away in 1890. The mukaddime of the book reveals that he lived in the period of Sultân II. Abdü'lhamîd (1842-1918). From Kâmî Efendi, three works survived; one Dügâh Sâz Semâ'î and two Hicâz şarkı.

On the risâle which is named İrâ'e-i Nagamât, written by Neyzen Kâmî Efendi, and which can be considered as the extension of edvâr tradition, there is the date of hicrî 1304. Since this date corresponds to the year of 1886, it is understood that, Kâmî Efendi wrote his risâle in his last years. Risâle has two important aspects, descriptions of makams and their navigations used at the end of 19. Century, and, on the last pages, presentation of related pitches. In that respect, it also provides background for possible further studies in the future.

During the transcription of Risâle, fidelity to the original is considered. Spelling mistakes of some words and errors in the construction of some sentences in the original are corrected and presented in the footnotes.

I believe this study will contribute to our national culture.

Keywords: Peşrev, saz semâ'î, hâne, mülâzime, teslim, perde

* Öğr. Gör., Hacettepe Üniversitesi Ankara Devlet Konservatuvarı Müzik Bilimleri Bölümü Müzikoloji Anabilim Dalı
e-posta: gunay_gunaydin@yahoo.com

(1b) İRÂ'E-İ NAGAMÂT

Muharriri

Nâyzen Mehmed Kâmî

Sâhib ve Nâşiri

Cemâl

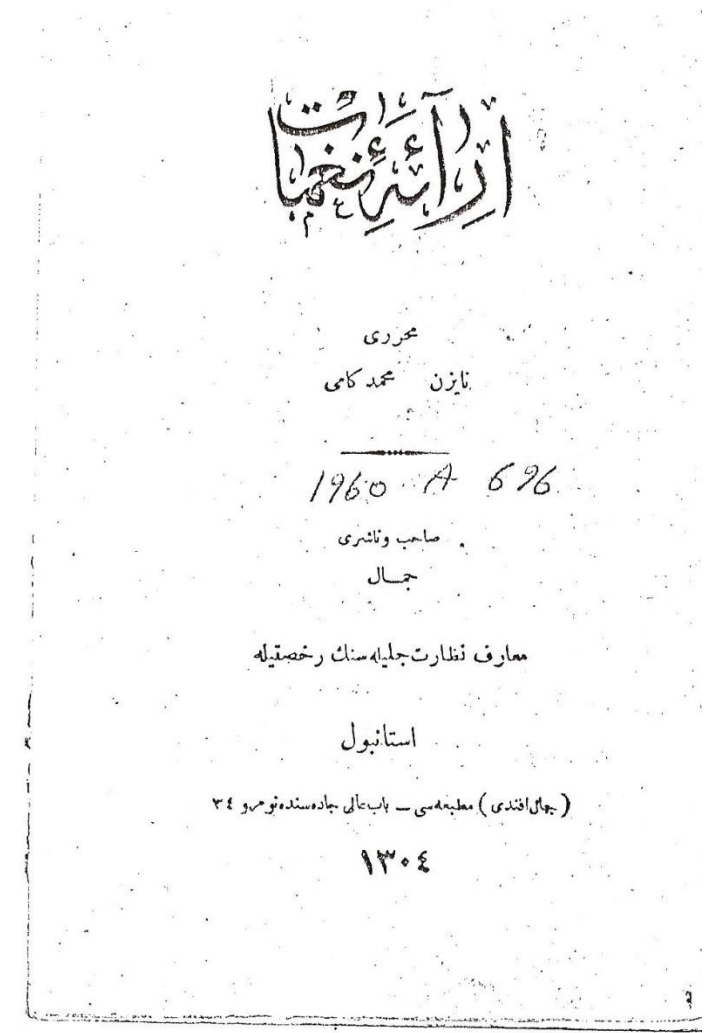
Ma'ârif Nezâret-i Celîlesinin Ruhsatıyla

İstanbul

(Cemâl Efendi) Matba'âsı-Bâb-ı 'Âli Caddesinde Numero 34

1304

1b



(2a) MUKADDİME

Cenâb-ı hallâk-ı kevn ü mekân Pâdişâh-ı mekârim-i penâh ve şehinşâh-ı ma'ârif-i iktinâh veliyyün n'imet bî-minnetimiz Sultân Gâzî Abdü'lhamîd Hân-ı Sâni efendimiz hazretlerini erike-i pîrây-ı şevket ü şân ve zamân ebed-nişân hilâfetinde neyyir-i terakkıyyât-ı Osmâniyyeyi şa'saa-yı endâz-cihân buyursun şu 'asr-ı celîl füyûzât-ı delîl-i hümâyûnlarında ân-be-ân meşhûd bâsire-i iftihâr ve şükran olan âsâr-ı fûnun ve ma'ârif arasında cüz'î olsun kendüsünün hâ'iz olduğu kadar mütenâsib bir mevki'i ihrâza muvaffak olmak ve kurûn-ı âşinâyân-ı zamân ve bi-l-hassâ mûsikî-şinâsân-ı ihvâna bir ber-güzâr olmak emniyye-i hayriyyesiyle kudemâ-yı musikîyânın bestelemiş oldukları yeni şarkılar

2a

مُقَدِّمَةٌ

جناب خلاق کون و مکان پادشاه مکارم پناه و شهنشاہ
معارف اکتناه ولی نعمت بی‌متمز سلطان غازی عبد
الحمید خان ثانی اقدمز حضر تاریخ اریکه پیرای شوکت
و شان و زمان ابد نشان خلافتندہ نیر ترقیات عثمانیہ
شعشمہ انداز جهان بیورسون . شو عصر جلیل فیوضات
دلیل ہمایونارندہ آن با آن مشہود باصرہ افتخار و شکران
اولان آثار فنون و معارف آرسندہ جزئی اولسون
کنند و سنک حائر اولدینی قدر متناسب بر موقعی
احرازہ موفق اولق و قرون آشنایان زمان وبالخاصہ
موسیقی شناسان اخوانہ بر بزرگدار اولق امنیہ خیر یہ سیلہ
قدمای موسیقیا نیک بستہلمش اولدقلری یکی شر قیلر

(2b) iş bu mecmu'âcıkımda edvâr-ı makâmât ile alaturka perdelerin *alafranka*¹ notaya tatbikan Türk mûsikîsini Frenk mûsikîsine tatbiki ile *alafranka* notayı kabûl itmege her mûsikî-şinâsın vicdânı kabûl itmeyeceği emr ü âşikârdır çünkü nota ile öteden berü ecdâdımızın birtakım nâzik nağmelerin terâkibinden ihtirâ' itmiş oldukları makâmât nota ile berbâd idilmekte olduğu kâbil-i inkâr değildir ancak şu fenâlık evvelâ nota ile bizim perdelerimizi tatbik iden zevât işi noksan anlayarak ve yâhûd Frenk sâzlarından perdeleri mahdûd *kransa*² ve buna mûmâsil piyano gibi sâzlarda perdelerin mahdûd olduğuna kendümce kanâ'at gelerek ol vechle terceme itmiş halbuki yine Frenk sâzlarından kemân vesâ'ire gibi perdeleri mahdûd olmayan bir sâzın her kangı notasına basılmış olsa ayruca

2b

= ۳ =
اشبو مجموعه چکیده ادوار مقامات ایله الاتورقه پرده لریک
الافرانقه نوطه یه تطبیقاً ترک موسیقیسیسنی فرنک
موسیقیسنه تطبیق ایله الافرانقه نوطه یی قبول ایتمک
هر موسیقی شناسک وجدانی قبول ایتمه چکی امر و آشکاردر
چونکه نوطه ایله اوتهدتبرو اجداد مزک برطاقم نازک
نغمه لریک ترا کیندن اختراع ایتمش اولدی لری مقامات
نوطه ایله بریاد ایدلمکده اولدینی قابل انکار دکلدیر
انجق شو فالتق اولا نوطه ایله بزم پرده لری می تطبیق
ایدن ذوات ایشی نقصان اکلا به رق و یاخورد فرنک
سازلرندن پرده لری محدود قرانتا و بوکاممائل پیانو
کبی سازلرده پرده لری محدود اولدینغه کیندومچه
قناعت کلهرک اولوجبهله ترجمه ایتمش حالبوکه یه فرنک
سازلرندن کجان وسائره کبی پرده لری محدود اولمیان
برسازک هر قتنی نقطه سنه باصلمش اولسه آروچ

¹ Sözcüğün aslı “alafranga”dır. Ancak risâlede hep “alafranka” olarak yazıldığından metnin aslına sadık kalınmıştır.

² Doğrusu “kranta” olmalıdır. O yıllarda “klarinet” sözcüğü “kıranta” ya da “gırnata” olarak telaffuz edilir ve yazılırdı.

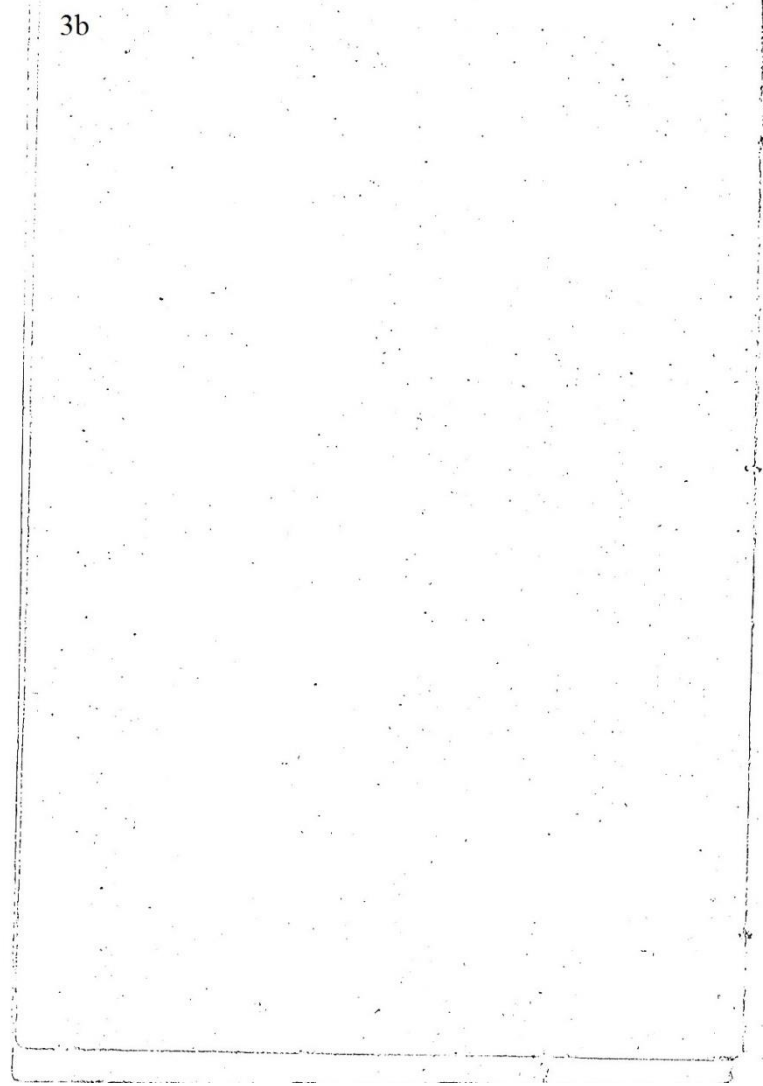
(3a) bir ses vireceğini tabî'î olduğundan her iki tām perde arasında iki ses olup üst tarafındaki sesi nâtûl yarım perde aşağı akort idildikde {bemol} ve kezâ alt tarafındaki nâtûl sesi yarım perde yukarı akort idildikde {diyes} ta'bîr olunurlar Frenk'ler bunları ayruca işâret ile yazarak tefrîk itmişlerdir perdeleri mahdûd olmayan sâzlarda zikr olunan bemol, diyes ayru ayru gösterilmekde olduğunu piyano ile idilen taksîm kemân ile idilen taksîmden anlayabilürüz ma'â-mâfih bu sesin dahî bize lüzûmu der-kâr bulduğundan bizim mûsikîmizde müsta'mel olan perdeler notaya lâyıkıyla tatbîk olunduğı *calde*³ hem mûsikîmizi sûret-i hüsnâda yazabilürüz ve hem de notayı hakkıyla terceme itmiş oluruz ve bu mecmu'âyı {Îrâ'e-i Nagamât} 'üvânıyla tesmiyye eyledim.

3a

= 4 =

برسس ویره جکتی طبعی اولدیندن هرایی تام پرده
اراسنده ایکی سسس اوووب اوست طرفنده کی سسی
ناطول یارم پرده اشانی اقورت ایدلدکده {بمول}
وکذا الت طرفنده کی ناطول سسی یارم پرده یوقارو
اقورت ایدلدکده {دیس} تعیز اولنورلر فر نکار
یونلری آیروجه اشارت ایله یازه رق تقریق ایتشار در
پردلری محدود اولیان سازلرده ذکر اولنان بمول دیس
ایروایرو کوسترلکده اولدینی پیانو ایله ایدیلان تقسیم
کان ایله ایدیلان تقسیمدن اکلایه ییلور زمع ما فیه
بوسسک دخی بزه لزومی درکار بولندیندن بزم
موسیقیمزده مستعمل اولان پردلر نوطه یه لایقینه تطبیق
اولندینی جالده هم موسیقیمی صورت حسنده یازه
ییاورز و همده نوطه یی حقیله ترجمه ایتیش اولورز و بو
مجموعه یی ارارائه نغمات و عنوانیه تسمیه ایلدم .

(3b)



(4a) Ta'rîf-i Makâm-ı Râst

İbtidâ Râst perdesinden başlayub *Dügâh*⁴, *Segâh*, *Çârgâr*⁵, *Nevâ*, *Hüseynî*, *Evc*, *Gerdâniye*, basarak *Muhayyer*'e kadar çıkub, *ba'dehû* *Muhayyer*'den, *Gerdâniye*, 'Acem, *Hüseynî*, *Nevâ*, *Çârgâh*, *Segâh*, *Vegâh*⁶, *Râst*, 'Arak⁷, 'Aşîrân perdesiyle bir *Begâh*⁸ açub tekrâr *Yegâh*, 'Aşîrân, 'Arak, *Râst*, *Dügâh* açarak yine 'Arak ile *Râst*'da karâr ider ancak bu *kâ*'ide sâzendelerde *çârî*⁹ ise de hânendegân âşînâ-yı âgâze ve taksîm sırasında ihtirâ'-gerdesi nağme icbâbına göre *Çârgâh* yerine *Hicâz* ve *Segâh* yerine *Kürdî* basarak *Pesendîde* üslûbu üzerine *Râst*'da karâr ider yine makâm-ı *Râst*'ın seyr *bendendir*¹⁰ bu makâm alafrankada dahî mevcûd olduğundan *Sol* tona ta'bîr iderler.

Rehâvî

Bu makâm *ba'yine*¹¹ *Râst* makâmı gibi sûret-i âgâzesi icrâ olunarak *Râst* perdesinde karârdan sonra yalnız bir *Yegâh* açmak ile hâsıl olur *kâ*'ide-i mûsikîde *Rehâvî*'nin *Râst*'dan farkı bir *Yegâh* perdesinden 'ibâret olup bu *kâ*'ideye dahî alafrankada *Sol* tona ta'bîr iderler.

⁴ "Dügâh" sözcüğünün, "ü" harfini gösteren "vav" harfî, asıl metnin kimi yerinde kullanılmış, kimi yerinde kullanılmamıştır.

⁵ Çârgâh

⁶ Dügâh

⁷ Rahmetli hocalarım Halil Erdoğan Cengiz ile Orhan Şaik Gökyay, baştaki "ayn" harfinin hem "i" hem de "a" olarak okunabileceğini ancak bu sözcüğün "Arak" olarak okunmasının daha doğru olacağını söylemişlerdi. Bu nedenle risâle yeni harflere aktarılırken "Irak" yerine "Arak" sözcüğünün kullanılması tercih edilmiştir.

⁸ Doğrusu "Yegâh" olmalıdır.

⁹ Doğrusu "akan, cereyan eden, geçen" anlamlarına gelen "cârî" olmalıdır.

¹⁰ Osmanlıca'da "benden" sözcüğü bulunmamaktadır. Doğrusu "seyrindendir" olmalıdır.

¹¹ Doğrusu "yine" olmalıdır.

4a

حسینی
اوج
سر وایه صول

میرند
نوا سه
هاکاره رو
کلاه سی

تاریف مقام راست

ابتدا راست پردسندن باشلابوب دکاه سگاه چارگازنوا حسینی
اوج کردانیه باصهرق مجیره قدر حقیقوب بده مجیردن کردانیه
عجیم حسینی نوا چارگاه سگاه وکاه راست عراق عشیران پرده
سیله بر بکاه آچوب تکرار بکاه عشیران عراق راست دکاه
آچهرق یینه عراق ایله راست ده قرار ایندرانجق بوقاعده
سازنددرده جاری ایسه ده خواننده کن اشنا ای اغازه
وتقسیم صره سنده اختراع کرده بی نغمه ایجابنه کوره چارگاه
یرینه حجاز وسگاه یرینه کوردی باصهرق پسندیده اسلوبی
اوزرینه راستده قرار ایدر یینه مقام راستک سیر بندندر بو
مقام الافرانقه ده دخی موجود اولدینندن صول طونه تعبیر
ایدرلر

(رهاوی)

بومقام بعینه راست مقامی کی صورت اغازده بی اجرا
اولنهرق راست پردسنده قرار دتصکره بالکیر بر بکاه آچوق ایله
حاصل اولور قاعده موسیقیده رهاویک راستدن فرقی بر بکاه
پردسندن عبارت اولوب بوقاعده یه دخی الافرانقه ده صول
طونه تعبیر ایدرلر

(4b) Sâz-kâr

İbtidâ Râst, Dügâh, Segâh, Nîm Bûselik ile ziyâdece tagannî idüb ba'dehû Nevâ, Hüseyinî, 'Acem perdesine kadar çıkub tekrâr 'Acem'den, Hüseyinî, Nevâ, Çârgâh, Segâh ile Râst kaldıktan sonra Dügâh Çârgâh, Segâh ve yine Dügâh Râst, 'Arak, 'Aşîrân, Yegâh açub Râst, Dügâh, Segâh, Dügâh ile Râst'da karâr ider ve bu makâm dahî Râst familyasından ise de alafrankada, Pûselik perdesinin olmadığı cihetle yine Râst *macör*¹² ta'bîr iderler.

Nikrîz

İbtidâ Râst gösterüb ba'dehû Nevâ, Hicâz, Hüseyinî, 'Acem, Gerdâniye basarak yine bu üslûb üzere perde-i Nevâ, Hicâz, Kürdî, Dügâh açub Râst, 'Arak ile yine Dügâh açub 'Arak ile Râst'da karâr ider. Bu makâmın *sebrinin*¹³ iktizâsı gerek taksîmde ve gerek besteler *miyânelerinde*¹⁴ Evc perdesinde isti'mâli dahî câ'iz olduğundan kâ'ideye mugâyir değildir ve bu *makâm*¹⁵ alafrankada minöre müşâbeheti cihetle ve seyrinde si bemol kullanılmadığı için Sol minöre ta'bîr iderler.

Büzürk

İbtidâ Nevâ, Hüseyinî, yâhûd Pûselik, Çârgâh gösterüb Nevâ,

4b
بوسلک
سی رست

= ۷ =

(سازگار)

ابتدا راست دکاه سگاه نیم بوسلک ایله زیاده جه تنی
ایدوب بیده نوا حسینی عجم پرده سنه قدر جیقوب تکرار
عجمدن حسینی نوا چارگاه سگاه ایله راست قالدقدنصکره دکاه
چارگاه سگاه وینه دکاه راست عراق عشیران یگاه آچوب
راست دکاه سگاه دکاه ایله راسته قرار ایدر و بومقام دخی
راست فاملیاسندن ایسه ده الافرانقه ده بوسلک پرده سنک
اولدینی جهتله ینه راست ماجور تعبیر ایدرلر.

(نکریز)

ابتدا راست کوستروب بیده نوا حجاز حسینی عجم کردانیه
بصره قینه بوسلک اوزره پرده نوا حجاز کوردی دکاه
آچوب راست عراق ایله ینه دکاه آچوب عراق ایله راسته
قرار ایدر بومقام سبرینک اقتضاسی کرک تقسیمده و کرک
بسته لر میانه لرنده اوج پرده سنده استعمالی دخی جائز اولد
یئندن قاعده یه مغایر دکادر و بومقام الافرانقه ده مینوره
مشاهتی جهتله وسیله ده سی بمول قوللانمیدینی ایچون صول
مینوره تعبیر ایدرلر.

(بزرک)

ابتدا نوا حسینی یاخود بوسلک چارگاه کوستروب نوا

¹² majör
¹³ seyrinin
¹⁴ miyân-hânelerinde
¹⁵ makâma

(5a) Hüseyinî, Evc, Gerdâniye basarak bu üslûb üzere perde perde inüb Nevâ'dan, Çârgâh, Segâh, Dügâh, Râst, 'Arak, 'Aşîrân, Yegâh gösterüb ba'dehû 'Arak'dan, Râst, Dügâh açarak tekrâr Râst'da karâr ider her ne kadar bu makâm Hüseyinî girüb Râst'da karâr virirse de alafrankada Sol tona ta'bîr iderler.

Sûz-nâk

İbtidâ Çârgâh, Nevâ, Şûrî, Evc, Gerdâniye ile Muhayyer'e kadar çıkub ba'dehû Sünbüle basarak dönüb yine perde perde Şûrî, Nevâ, Çârgâh, Segâh, Dügâh açarak Zirgüle basmayarak Râst'da karâr ider her ne kadar bu makâm alafrankada nâ-mevcûd ise de seyr ve hareketi sol minöre müşâbih olduğundan Sol *macör*¹⁶ ta'bîr iderler.

Nev-'eser

İş bu Hicâz, Nevâ, Şûrî, Evc, Gerdâniye, Muhayyer ile Sünbüle basub yine bu minvâl üzere perde perde Nevâ'ya inüb ba'dehû Hicâz, Kürdî, Dügâh açarak Yegâh'dan 'Arak ile Râst perdesinde karâr ider iş bu makâm alafrankada nâ-mevcûd ise de Sol minöre ta'bîr iderler.

Hicâzkâr

İbtidâ Evc, Gerdâniye, Muhayyer, Sünbüle, Tîz Çârgâh yine Sünbüle'den

5a

== ۸ ==

حسینی اوج کردانیہ بصہرق بواسلوب اوزره پرده پرده
اینوب نوادن چارکاه سگاہ دکاه راست عراق عشیران یکاہ
کوستروب بعدہ عراقدن راست دکاه آچہرق تکرار
راستہ قرار ایدر ہر تقدیر بومقام حسینی کروب راستہ
قرار ویررسدہ الافراقہدہ صول طونہ تعبیر ایدرلر.

(سوزناک)

ابتدا چارکاه نوا شوروی اوج کردانیہ ایله محیرہ قدر
نورسین چاقوب بعدہ سنبلہ بصہرق دونوب ینہ پرده پرده شوروی
سجھونک نوا چارکاه سگاہ دکاه آچہرق زیرکولہ بصمیرق راستہ
قرار ایدر ہر تقدیر بومقام الافراقہدہ ناموجود ایسہدہ سیر
وحرکتی صول منورہ مشابہ اولدینندن صول ماجور
تعبیر ایدرلر.

نوا شور
(نوا شور)

اشبو حجاز نوا شوروی اوج کردانیہ محیر ایله سنبلہ بصوب
سورسین ینہ بومنونال اوزره پرده پرده نوا یہ اینوب بعدہ حجاز کوردی
دکاه آچہرق یکاہدن عراق ایله راست پرده سنندہ قرار ایدر
اشبو مقام الافراقہدہ ناموجود ایسہدہ صول منورہ تعبیر
ایدرلر.

(حجازکار)

ابتدا اوج کردانیہ محیر سنبلہ تیز چارکاه ینہ سنبلہ دن

(5b) bu üslûb üzere Nevâ'ya kadar inüb ba'dehû Çârgâh, Segâh ile Dügâh açmayarak Zirgûle ile Râst'da karâr ider bu makâm dahî alafrankada mevcûd değil ise de yine Râst i'tibâriyle Sol *macör*¹⁷ ta'bîr iderler.

Nihâvend-i Kebîr

İbtidâ Hicâz, Nevâ, Hüseyinî, 'Acem, Gerdâniye, Muhayyer, Sünbûle basarak ba'dehû dönüb bu üslûb üzere Nevâ'ya kadar inüb tekrâr Nevâ'dan Evc, Şûrî yine Nevâ, Çârgâh, Kürdî, Dügâh açarak Râst'da karâr ider buna dahî alafrankada Sol *macör*¹⁸ ta'bîr iderler.

Nihâvend-i Rûmî

Makâm-ı mezkûrun *Bûselik*¹⁹ ile farkı ibtidâ Hicâz, Nevâ, Şûrî, Evc ya'ni 'Acem yerine Evc, Çârgâh yerine Hicâz, Kürdî ile arasında karâr ider. Mârr-üz-zikr Nev-'eser makâmına dahî müşâbeh-i tâmmesi vardır bu makâm alafrankada Sol *cenor*²⁰ ta'bîr iderler.

Pençgâh

İbtidâ Hicâz, Nevâ, Hüseyinî, 'Acem, Gerdâniye, Muhayyer'e kadar çıkub ba'dehû bu üslûb üzere dönüb Nevâ'ya kadar inüb Nişâbûr çâşnisi ile Tîz Hicâz, Segâh, Kürdî basarak Râst perdesinde karâr ider alafrankada bu makâma dahî Sol *macör*²¹ ta'bîr iderler.

5b

بواسلوب اوزره نوایه قدر اینوب بعده چارگاه سگاه ایله
دکاه آچهرق زیر کوله ایله راسته قرار ایدر بو مقام دخی
الافرانقهده موجود دکل ایسهده ینه راست اغنبار یله صول
ماجور تعبیر ایدرلر.

(نهاوند کبیر)

ابتدا حجاز نوا حسینی عجم کردانیه محیر سنبله بصهرق
بعده دونوب بواسلوب اوزره نوایه قدر اینوب تکرار نوادن
اوج شور یینه نوا چارگاه کوردی دوکاه آچهرق راسته
قرار ایدر بونه دخی الافرانقهده صول ماجور تعبیر ایدرلر.

(نهاوند رومی)

مقام مد کورک بوسلک ایله فرق ابتدا حجاز نوا شور ی
اوج یعنی عجم رینه اوج چارگاه رینه حجاز کوردی ایله
اراستنده قرار ایدر مارالذکر نوایه مشابته دخی مشابته
تامه سی واردر بومقام الافرانقهده صول جنور تعبیر ایدرلر.

(پنجگاه)

ابتدا حجاز نوا حسینی عجم کردانیه محیره قدر چاقوب بعده
بواسلوب اوزره دونوب نوایه قدر اینوب نشابور چاشنیسی
ایله تیز حجاز سگاه کوردی بصهرق راست برده سنده قرار ایدر
الافرانقهده بومقامه دخی صول ماجور تعبیر ایدرلر.

¹⁷ majör

¹⁸ majör

¹⁹ Metnin aslında bu perde ve makâmın adı, kimi yerde "Pûselik", kimi yerde ise "Bûselik" biçiminde yazılmıştır. Metne sadık kalınmıştır.

²⁰ minör

²¹ majör

(6a) *Sûz-i Dil-Ârâ*

İbtidâ Râst, Bûselik, Nevâ göstererek Hüseyinî, Evc, Gerdâniye ile Muhayyer basarak bu üslûb üzere Nevâ'ya kadar inüb ba'dehû Nevâ, Pûselik, Segâh, Dügâh, Râst, 'Arak, 'Aşîrân perdesine kadar inüb ve²² 'Arak, Râst, Dügâh açarak 'Arak ile Râst perdesinde karâr ider alafrankada bu *makâma*²³ Sol tona ta'bîr iderler.

Selmek

İbtidâ Râst, Çârgâh, Nevâ, Hüseyinî perdelerinde âgâze iderek Râst çâşnîsiyle âgâz itdikten sonra Çârgâh, Hüseyinî iki def'a icrâ olunarak tekrâr Râst perdesinde karâr iderler alafrankada buna Sol tona ta'bîr iderler.

Tarz-ı Nevîn

İbtidâ 'Acem, Gerdâniye, Şehnâz, Tîz Segâh basarak dönüb 'Acem, Hüseyinî, Hicâz ile *Çârke*²⁴ kadar inüb Çârgâh'dan Kürdî perdesiyle Dügâh açmayarak Zîrgûle perdesiyle Râst'da karâr ider bu *makâma* alafrankada Sol tona ta'bîr iderler.

Pesendîde

İbtidâ Hicâz, Nevâ, Hüseyinî, 'Acem, Gerdâniye, Muhayyer perdeleriyle icrâ olunur.

²² Buradaki sözcük asıl metinde yanlış yazılmış ya da dizilmiş olabilir. Sözcük yazım itibariyle "*mânevîyye*" sözcüğünün yazılışına benzese de anlam olarak bu cümleye uymamaktadır.

²³ makâmı

²⁴ Çârgâh'a

6a

= ۱۰ =

(سوز دلارا)

ابتدا راست بوسلك نوا كوستره رك حسيني اوچ كردانيه
ايله تخير بصه رق بواسلوب اوزره نوايه قدر اينوب
بعده نوا بوسلك سكا دكاه راست عراق عشيران پرده سنه
قدر اينوب و مانوبي عراق راست دكاه آچه رق عراق ايله
راست پرده سنده قرار ايدر الافراقه ده بومقامه صول طونه
تعبير ايدرلر .

(سلمك)

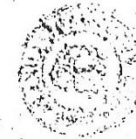
ابتدا راست چارگاه نوا حسيني پرده لرنده آغازه ايدرلر
راست چاشنيسيله آغاز ايتدك دكاه چارگاه حسيني ايكي دفعه
اجرا اولنه رق تكرار راست پرده سنده قرار ايدرلر الافراقه ده
بونه صول طونه تعبیر ايدرلر .

(طرزنوين)

ابتدا عجم كردانيه شهنواز تيز سكا بصه رق دونوب عجم
حسینی حجاز ایله چارکه قدر اینوب چارگاه ن کوردی پرده -
سیله دكاه آچه رق زیر کوله پرده سیله راسته قرار ايدر بو
مقامه الافراقه ده صول طونه تعبیر ايدرلر .

(پسنديده)

ابتدا حجاز نوا حسینی عجم كردانيه تخير پرده لره اجرا اولتور



(6b) Zâvîl

İbtidâ Evc, Gerdâniye göstererek perde perde Mâhûr âgâzesiyle Pûselik perdesini basmayarak Râst'a kadar inüb tekrâr dönüb Dügâh, Kürdî, Hicâz perdesiyle Nîkrîz kâ'idesi üzere Segâh, Çârgâh, Dügâh açarak Râst'da karâr ider alafrankada bu makâma dahî Sol tona ta'bîr iderler.

Mâhûr

İbtidâ Evc, Gerdâniye göstererek Muhayyer, Tîz Segâh, Tîz Çârgâh basarak tekrâr dönüb perde perde inerek Pûselik perdesini hakkıyla icrâ iderek Râst'da karâr ider alafrankada bu makâma²⁵ tona ta'bîr iderler.

Şevk-i Dil

İbtidâ Evc, Gerdâniye göstererek Mâhûr kâ'idesi üzere Nevâ'ya kadar inüb Nevâ'dan sonra Sûz-nâk kâ'idesi üzere Râst'da karâr ider alafrankada Sol maçör²⁶ ta'bîr iderler.

Dügâh

İbtidâ Segâh, Çârgâh, Hicâz ile Sabâ çâşnîsi gibi âgâze idüb ba'dehû Zîrgûle ile Dügâh'ı bir iki icrâ iderek ister ise bu üslûb üzere Hicâz yerdesiyle²⁷ Hüseyinî'ye kadar çıkub

6b

ماهور
فارسی

= ۱۱ =

(زاویل)

ابتدا اوج کردانیہ کوستہ رک پرده پرده مہور آغازہ -
سیلہ بوسلک پرده سنی بصمہ برق راستہ قدر اینوب تکرار
دونوب دکاہ کوردی حجاز پرده سیلہ تکریر قاعدہ سی اوزرہ
سکاه چارکاه دکاہ آچہرق راستہ قرار ایدر الافراقہ دم
بومقامہ دخی صول طونہ تعبیر ایدرلر .

(ماهور)

ابتدا اوج کردانیہ کوستہ رک مخیر تیز سکاه تیز چارکاه
بصہرق تکرار دونوب پرده پرده اینہرک بوسلک پرده سنی
حقیلہ اجرا ایدہرک راستہ قرار ایدر الافراقہ دم بومقامہ
طونہ تعبیر ایدرلر .

(شوق دل)

ابتدا اوج کردانیہ کوستہ رک مہور قاعدہ سی اوزرہ
نویاہ قدر اینوب نوادن صکرہ سوز ناک قاعدہ سی اوزرہ
راستہ قرار ایدر الافراقہ صول ماچور تعبیر ایدرلر .

(دکاه)

ابتدا سکاه چارکاه حجاز ایله صبا چاشنی کی آغازہ
ایدوب بعدہ زیر کولہ ایله دکاهی برایی اجرا ایدرک
استر ایسه بوسلوب اوزرہ حجاز پرده سیلہ حسینئہ قدرچیقوب



²⁵ Sol sözcüğü metnin aslında unutulmuştur. Doğrusu, “alafrankada bu makâma sol tona ta'bîr iderler” olmalıdır.

²⁶ majör

²⁷ perdesiyle

(7a) yine bu minvâl üzere inerek Zîrgûle ile Dügâh'da karâr ider ve bu makâma alafrankada La *menbor*²⁸ ta'bîr iderler.

Sabâ

İbtidâ Segâh, Çârgâh perdesiyle Hüseyinî, 'Acem, Gerdâniye, Şehnâz perdesine kadar çıkub ba'dehû bu üslûb üzere yine perde perde Çârgâh perdesine kadar inüb Segâh ile Dügâh'da karâr ider bu makâm alafrankada her nekadar La kalmış ise de mütedâvil değildir.

Uşşâk

İbtidâ Râst, Dügâh, Segâh, Çârgâh, Nevâ, Hüseyinî perdeleriyle âgâze iderek Râst'a kadar inüb ba'dehû Gerdâniye, 'Acem, Hüseyinî, Nevâ, Çârgâh, Segâh, Dügâh, Râst açarak Dügâh'da karâr ider bu *bu*²⁹ makâma alafrankada La ton ta'bîr iderler.

Hûrî³⁰

İbtidâ Râst, Dügâh, Çârgâh, Segâh, Dügâh açarak Râst'a inüb ba'dehû Hüseyinî, 'Acem, Nevâ, Çârgâh, Segâh, Dügâh, Râst açarak yine Dügâh'da karâr ider. Ancak bu makâmda 'Uşşâk'dan şu kadar fark olabilir ki Hüseyinî perdesinden perde perde inüb Râst'a geldikte bir iki def'a Râst, Çârgâh basarak Dügâh'da karâr ider ekserî *Arnabud*³¹ havalârında bu makâm icrâ olunur alafrankada dahî La kalur.

7a

= ۱۲ =

یینه بومنوال اوزره اینهرك زیر کوله ایله دکاهده قرار ایدر
بومقامه الافرانقهده لامنبور تعبیر ایدرلر.

(صبا)

ابتدا سگاه چارگاه پرده سیله حسینى عجم کردانیه شهناز
پرده سنه قدر چیقوب بده بو اسلوب اوزره یینه پرده پرده
چارگاه پرده سنه قدر اینوب سگاه ایله دکاهده قرار ایدر
بومقام الافرانقهده هر تقدیر لا قالمش ایسهده متداول دکلدر.

(عشاق)

ابتدا راست دکاه سگاه چارگاه نوا حسینى پرده لر ایله
آغازه ایدرک راسته قدر اینوب بده کردانیه عجم حسینى نوا
چارگاه سگاه دوکاه راست آچهرق دکاهده قرار ایدر بو
بومقامه الافرانقهده لاطون تعبیر ایدرلر.

(خوری)

ابتدا راست دکاه چارگاه سگاه دکاه آچهرق راسته
اینوب بده حسینى عجم نوا چارگاه سگاه دکاه راست آچهرق
یینه دکاهده قرار ایدر انجیق بومقامهده عشاقدن شو قدر
فرق اوله بیلورکه حسینى پرده سنندن پرده پرده اینوب راسته
کلدکده برابری دفعه راست چارگاه بصهرق دکاهده قرار
ایدر اکثری ارنبود هوالرنده بومقام اجرا اولنور الافرانقهده
دخی لا قالور.

²⁸ minör

²⁹ "bu" sözcüğü yanlışlıkla iki kere yazılmıştır.

³⁰ Hûzî

³¹ Arnavud

(7b) Bayâtî

İbtidâ Çârgâh, Nevâ, Hüseyinî, ‘Acem, Gerdâniye perdeleriyle yine Nevâ’ya kadar inüb ba’dehû Nevâ’dan Çârgâh, Segâh, Dügâh açarak bir Râst gösterüb tekrâr Gerdâniye, ‘Acem, Hüseyinî, Nevâ, Çârgâh, Segâh *okşayarak*³² Dügâh’da karâr ider bu makâm alafrankada La kalur ise de Râst yolundadır.

İsfahân

İbtidâ Hicâz, Nevâ, Hüseyinî, ‘Acem, Gerdâniye ile Muhayyer’e kadar çıkub ba’dehû bu üslûb üzere yine Nevâ’ya kadar inüb Hicâz, Segâh ile Dügâh perdesinde karâr ider bu makâm her ne kadar La kalur ise de alafrankada Re tona ta’bîr iderler.

Hümâyûn

İbtidâ İsfahân makâmı gibi Hicâz ile Nevâ’dan âgâze iderek Nevâ’ya kadar inüb ba’dehû Nevâ’dan Hicâz, *Kürdî*³³, Râst *aça*³⁴ yine Dügâh’da karâr ider bu *makâm*³⁵ alafrankada Re tona ta’bîr iderler.

Hicâz

İbtidâ Hicâz, Nevâ, Hüseyinî, Evc, Şehnâz göstererek âgâz idüb Nevâ’ya kadar inüb ba’dehû Nevâ, Hicâz, Kürdî ile Dügâh’da karâr ider bu *makâm*³⁶ alafrankada Re tona ta’bîr iderler.

7b

= ۱۳ =

(بیاتی)

ابتدا چارگاه نوا حسینی عجم کردانیه پرده لر یله یته نوایه
قدر اینوب بده نوا دن چارگاه سگاه دکاه آچه رق بر راست
کوستروب تکرار کردانیه عجم حسینی نوا چارگاه سگاه
اوحشیرق دوکاهده قرار ایدر بومقام الافراشده لا قالور
ایسهده راست یولندهدر.

(اسفهان)

ابتدا حجاز نوا حسینی عجم کردانیه ایله بخیره قدر چیتوب
بده بو اسلوب اوزره یته نوایه قدر اینوب حجاز سگاه ایله
دکاه پرده سنده قرار ایدر بومقام هر تقدیر لا قالور ایسهده
الافراشده ره طونه تعبیر ایدر لر.

(همایون)

ابتدا اسفهان مقامی کبی حجاز ایله نوا دن اغاز ایدرک
نوایه قدر اینوب بده نوا دن حجاز کوزدی راست آچه یته
دکاهده قرار ایدر بومقام الافراشده ره طونه تعبیر ایدر لر.

(حجاز)

ابتدا حجاز نوا حسینی اوج شهناز کوستره رک اغاز ایدوب
نوایه قدر اینوب بده نوا حجاز کوردی ایله دکاهده قرار ایدر
بومقام الافراشده ره طونه تعبیر ایدر لر.

³² okşayarak

³³ Kürdî

³⁴ Metnin aslında bu sözcük eksik yazılmıştır. Doğrusu “açarak” olmalıdır.

³⁵ makâma

³⁶ makâma

(8a) Nişâbûr

İbtidâ Nevâ, Hüseyinî, Muhayyer, Gerdâniye, ‘Acem, Hüseyinî, Nevâ, Hicâz, Pûselik basarak Dügâh’a kadar inüb ba’dehû Dügâh’dan Pûselik Hicâz, Nevâ, Hüseyinî, ‘Acem gösterüb yine Nevâ, Hicâz ile Pûselik perdesinin üzerinde karâr ider bu makâma dahî alafranka R³⁷ tona ta’bîr iderler.

Nişâbürek

İbtidâ Hicâz, Nevâ, Hüseyinî, Muhayyer gösterüb ba’ni³⁸ Nişâbûr makâmı gayr-i âgâzesinde icrâ iderek şu kadar farkı var ki bunun karâr-gâhı Dügâh perdesinde Nişâbürek Pûselik perdesinde karâr ider alafrankada bu makâma Re tona ta’bîr iderler.

Nevâ

İbtidâ Hicâz, Nevâ, Hüseyinî yine Nevâ, Çârgâh, Segâh basub yine Çârgâh, Nevâ, Hüseyinî, Evc, Gerdâniye, Muhayyer perdeleriyle âgâze idüb Nevâ’ya kadar tekrâr Gerdâniye, Muhayyer yine Gerdâniye, ‘Acem, Hüseyinî, Nevâ, Çârgâh, Segâh ile Dügâh’da karâr ider bu makâm³⁹ alafrankada Re tona ta’bîr iderler.

Sultânî-’Araç

İbtidâ Hicâz, Nevâ, Hüseyinî, ‘Acem, Gerdâniye perdeleriyle Isfahân

8a

= ۱۴ =

(نشابور)

ابتدا نوا حسینی مخیر کردانیه عجم حسینی نوا حجاز بوسلک
بصهرق دکاهه قدر اینوب بعدہ دکاهدن بوسلک حجاز نوا
حسینی عجم کوستروب یته نوا حجاز ایله بوسلک برد، سنک
اوزرنده قرار ایدر بومقامه دخی الافرانقه ر طونه تعیر
ایدرلز.

(نشابورک)

ابتدا حجاز نوا حسینی مخیر کوستروب یعنی نشابور مقامی
کیر اغازه سنده اجرا ایدرک شو قدر فرق وارکه بونک قرار
کاهی دکاه پرده سنده نشابورک بوسلک پرده سنده قرار ایدر
الافرانقهده بومقامه ره طونه تعیر ایدرلز.

(نوا)

ابتدا حجاز نوا حسینی یته نوا چارکاه سگاه باصوب یته
چارکاه نوا حسینی اوج کردانیه مخیر پرده لرله آغازه ایدوب
نوا یه قدر تکرار کردانیه مخیر یته کردانیه عجم حسینی نوا
چارکاه سگاه ایله دکاهده قرار ایدر بومقام الافرانقهده ره
طونه تعیر ایدرلز.

(سلطان عراق)

ابتدا حجاز نوا حسینی عجم کردانیه پرده لرله اصفهان

³⁷ Metnin aslında bu sözcük eksik yazılmıştır. Doğrusu “Re” olmalıdır.

³⁸ ya’ni

³⁹ makâma

(8b) çâşnîsi gibi âgâze iderek Nevâ'ya kadar inüb Nevâ'dan Çârgâh, Segâh, Dügâh, Râst, 'Arak, 'Aşîrân perdesiyle Yegâh açub tekrâr 'Arak, Râst, Dügâh, Segâh göstererek 'Uşşâk makâmı gibi Dügâh'dan⁴⁰ karâr ider bu makâma alafrankada⁴¹ tona ta'bîr iderler.

Hüseynî

İbtidâ Nevâ, Hüseynî, Evc, Gerdâniye, Muhayyer, Tîz Segâh, Tîz Çârgâh basarak yine bu üslûb üzere Nevâ, Çârgâh, Segâh ile Dügâh'da karâr ider bu makâma alafrankada evvelleri Sol tona gibi gösterir ise de La *menbore*⁴² müşâbihdir.

Hisâr

İbtidâ Hisâr, Hüseynî, 'Acem, Şehnâz, Muhayyer basarak yine bu üslûb üzere Hisâr perdesine kadar inüb tekrâr Nevâ, Hüseynî, 'Acem, Gerdâniye ile inüb Nevâ, Çârgâh, Segâh ile Dügâh'da karâr ider bu makâma alafrankada La *menbor*⁴³ ta'bîr iderler.

'Acem

İbtidâ Hüseynî, 'Acem, Muhayyer, Gerdâniye, 'Acem, Hüseynî, Nevâ'ya kadar inüb ba'dehû Çârgâh, Nevâ, Hüseynî, 'Acem, Gerdâniye'ye kadar çıkub Bayâtî çâşnîsi gibi karâr ider alafrankada bu makâma Re tona ta'bîr iderler.

8b

= ۱۵ =

جاشنيسی کي اغازه ايدرك نوايه قدر اينوب نوادن چارگاه
سکاه دکاه راست عراق عشرين پرده سيله يکاه آجوب تکرار
عراق راست دوکاه سکاه کوستره رک عشاق مقسامی کي
دکاهدن قرار ايدر بومقامه الافراقده طونه تعبير ايدرلر.

(حسينی)

ابتدا نوا حسينی اوج کردانيه مخير تيز سکاه تيز چارگاه
بصهرق ينه بواسلوب اوزره نوا چارگاه سکاه ايله دکاهده
قرار ايدر بومقامه الافراقده اوللری صول طونه کي
کوستر ايسده لامينوره مشاهد.

(حصار)

ابتدا حصار حسينی عجم شهناز مخير بصهرق ينه بواسلوب
اوزره حصار پرده سنه قدر اينوب تکرار نوا حسينی عجم
کردانيه ايله اينوب نوا چارگاه سکاه ايله دکاهده قرار ايدر
بومقامه الافراقده لامينور تعبير ايدرلر.

(عجم)

ابتدا حسينی عجم مخير کردانيه عجم حسينی نوايه قدر
اينوب بده چارگاه نوا حسينی عجم کردانيه قدر چيقوب
بیانی جاشنيسی کي قرار ايدر الافراقده بومقامه ره طونه
تعبير ايدرلر.

⁴⁰ Dügâh'da

⁴¹ "La" sözcüğü unutulmuştur.

⁴² minöre

⁴³ minör

(9a) Gül-izâr

İbtidâ Evc, Gerdâniye, Muhayyer yine Gerdâniye, Evc, Hüseyinî'ye kadar inüb ba'dehû Nevâ, Hüseyinî, Nevâ, 'Acem, Hüseyinî, Nevâ, Hüseyinî, Nevâ, Çârgâh, Segâh, Şûrî, Nevâ, Evc, Gerdâniye yine bu üslûb üzere Gerdâniye'den dönüb, Evc, Şûrî, Nevâ, Çârgâh, Segâh, Dügâh bir Râst açub tekrâr Dügâh, Segâh, Çârgâh yine Segâh, Çârgâh, Nevâ, Hüseyinî gösterüb yine Hüseyinî, Nevâ, Çârgâh, Segâh ile Dügâh'da karâr ider bu makâma dahî *alaf Frankada*⁴⁴ tona ta'bir iderler.

Kûçek

İbtidâ Gerdâniye, Evc, Hüseyinî perdesine kadar âgâze idüb ba'dehû Hüseyinî perdesinden Nevâ basmayarak Sabâ çâşnîsiyle Dügâh'da karâr ider *alaf Frankada* müsta'mel değildir.

Gerdâniye

İbtidâ Evc, Gerdâniye perdesinden âgâze idüb Hüseyinî perdesine kadar inüb ba'dehû Hüseyinî perdesinden yine bu üslûb üzere perde perde Tîz Çârgâh'a kadar çıkub ba'dehû yine bu tarîk ile Hüseyinî perdesinden Çârgâh ile Dügâh'da karâr ider *alaf Frankada* bu makâm isti'mâl olunmaz.

'Arazbâr

İbtidâ 'Acem, Gerdâniye gösterüb Sünbüle, Muhayyer, Gerdâniye, 'Acem,

9a

== ١٦ ==

(کلزار)

ابتدا اوج کردانیہ مخیرینہ کردانیہ اوج حسینیہ قدر
اینوب بعدہ نوا حسینی نوا عجم حسینی نوا حسینی نوا چارکاه
سکاه شوری نوا اوج کردانیہ ینہ بواسلوب اوزره کردانیہ دن
دونوب اوج شوری نوا چارکاه سکاه دکاه بر راست آچوب
تکرار دکاه سکاه چارکاه ینہ سکاه چارکاه نوا حسینی کوستر
وب ینہ حسینی نوا چارکاه سکاه ایله دکاهه قرار ایدر بو
مقامه دخی الافراقهده طونه تمیر ایدر لر .

(کوچک)

ابتدا کردانیہ اوج حسینی پرده سنه قدر اغازه ایدوب
بعده حسینی پرده سنن نوا بصمیرق صبا جاشنیسیله دکاهه
قرار ایدر الافراقهده مستعمل دکلدن .

(کردانیہ)

ابتدا اوج کردانیہ پرده سنن اغازه ایدوب حسینی پرده
سنه قدر اینوب بعدہ حسینی پرده سنن ینہ بواسلوب اوزره
پرده پرده تیز چارکاهه قدر چیقوب بعدہ ینہ بو طریق ایله
حسینی پرده سنن چارکاه ایله دکاهه قرار ایدر الافراقهده
بومقام استعمال اولمیز .

(عرضبار)

ابتدا عجم کردانیہ کوستروب سنبله مخیر کردانیہ عجم

⁴⁴ Asıl metinde "La" sözcüğü unutulmuştur. Doğrusu "*alaf Frankada La tona*" biçiminde olmalıdır.

(9b) Hüseyinî, Nevâ'ya kadar inüb ba'dehû Çârgâh, Nevâ, Hüseyinî, 'Acem, Gerdâniye, Muhayyer göstererek tekrâr perde perde bu üslûb üzere Çârgâh, Segâh ile Dügâh'da karâr ider bu makâm alafrankada Re *menbore*⁴⁵ müşâbihdir.

Şehnâz

İbtidâ Şehnâz perdesinden *bedâ*⁴⁶ ile Muhayyer, Tîz Segâh, Tîz Çârgâh tekrâr Tîz Segâh, Muhayyer, Şehnâz, 'Acem, Hüseyinî, Nevâ, Hicâz ya'ni 'Uzzâl, Kürdî basarak Dügâh perdesinde karâr ider bu *makâm*⁴⁷ alafrankada La *menbor*⁴⁸ ta'bîr iderler.

Tâhîr

İbtidâ Gerdâniye, Muhayyer, Tîz Çârgâh, Tîz Segâh, Muhayyer, Gerdâniye, Evc gösterüb ba'dehû Hüseyinî, Evc, Gerdâniye, Muhayyer'e kadar çıkub *Muhanner'den*⁴⁹ perde perde Nevâ'ya inüb Nevâ'dan *Muhanner*⁵⁰, Gerdâniye, 'Acem, Hüseyinî, Nevâ, Çârgâh, Segâh iki def'a icrâ iderek Dügâh'da karâr ider bu makâma alafrankada Re *tonaya*⁵¹ müşâbihdir.

Muhayyer

İbtidâ Gerdâniye, Muhayyer, Tîz Segâh, Tîz Çârgâh, Tîz Nevâ ile *şu*⁵² yolunda Sabâ icrâ iderek Muhayyer'e kadar inüb ba'dehû Muhayyer'den perde perde Nevâ, Çârgâh, Segâh açarak cüz'î Sabâ çâsnîsi bâlû bâlû sitr icrâ iderek Dügâh'da karâr ider ya'ni bunların Tâhîr

⁴⁵ minöre

⁴⁶ Osmanlıca'da " *bedâ* " biçiminde bir sözcük bulunmamaktadır. Doğrusu, " başlama, başlayış" anlamlarına gelmekte olan " *bed* " olmalıdır. **Hâşim Bey**'in Mûsiki mecmu'âsı'nda da Şehnâz makâmı açıklanırken " *bedâ* " sözcüğü kullanılmıştır. Diğer benzerlikler de göz önünde tutulursa **Mehmet Kâmî Bey**'in, Hâşim Bey tarafından kaleme alınmış olan "Mûsiki Mecmu'âsından yararlandığı anlaşılıyor.

⁴⁷ makâma

⁴⁸ minör

⁴⁹ Muhayyer'den

⁵⁰ Muhayyer

⁵¹ tona

⁵² Doğrusu "Şedd" olmalıdır.

9b

= ۱۷ =

حسینی نوایه قدر اینوب بعده چارگاه نوا حسینی عجم کردانیه
مخیر کوستردک تکرار پرده پرده بواسلوب اوزره چارگاه سگاه ایله
دوگاهده قرار ایدر بومقام الافراقهده ره منوره مشاهددر .

(شهناز)

ابتدا شهناز پردهسندن بدأ ایله مخیر تیز سگاه تیز چارگاه
تکرار تیز سگاه مخیر شهناز عجم حسینی نوا حجاز یعنی عزال
کوردی بصهرق دوگاه پردهسند قرار ایدر بومقام الافراقه
ده لامنبور تعیر ایدرلر .

(طاهر)

ابتدا کردانیه مخیر تیز چارگاه تیز سگاه مخیر کردانیه
اوج کوستروب بعده حسینی اوج کردانیه مخیره قدر جیقوب
مختردن پرده پرده نوایه اینوب نوادن مخیر کردانیه عجم حسینی
نوا چارگاه سگاه ایکی دفعه اجرا ایدرک دوگاهده قرار ایدر
بومقامه الافراقهده ره طونهیه مشاهددر .

(مخیر)

ابتدا کردانیه مخیر تیز سگاه تیز چارگاه تیز نوا ایله شو
یونیده صبا اجرا ایدرک مخیره قدر اینوب بعده مخیردن پرده
پرده نوا چارگاه سگاه آچه رق جزئی صبا جانشینی بلو بلو
ستر اجرا ایدرک دوگاهده قرار ایدر یعنی بونلرک طاهر .

(10a) makâmıyla beyhlerinde olan fark şu kadar olabılır ki Tâhîr makâmı karâr verirken Bayâtî üslûbu üzere karâr virüb Muhayyer'de Sabâ çâşnîsiyle karâr virmekden 'ibârettir bu makâm alafrankada gayr-i müsta'meldir.

*Sibîhr*⁵³

İbtidâ Şehnâz, Muhayyer ile Şehnâz makâmı gibi âgâze idüb Hüseyinî perdesine kadar basarak Hisâr makâmı karârı gibi Dügâh'da karâr ider bu makâm alafrankada La minöre müşâbihdir.

Bayâtî-'Arabân

İbtidâ *Gerdâbine*⁵⁴, Muhayyer, Tîz Çârgâh, Sünbüle, Muhayyer, Gerdâniye, Evc, Şûrî, Nevâ'ya inüb Nevâ'dan Gerdâniye göstererek 'âdetâ Bayâtî karârı gibi Dügâh'da karâr ider bu makâm alafrankada isti'mâl olunmaz.

Muhayyer-Sünbüle

İbtidâ Gerdâniye, Muhayyer, Sünbüle, Tîz Çârgâh basarak tekrâr Sünbüle Muhayyer, Gerdâniye, 'Acem, Hüseyinî, 'Uzzâl, Çârgâh, Segâh basarak ya'ni Sabâ çâşnîsi gibi Dügâh'da karâr ider bu makâm alafrankada isti'mâl olunmaz.

Pûselik

İbtidâ Pûselik, Çârgâh, Nevâ, Hüseyinî, 'Acem, Gerdâniye basarak âgâze

⁵³ Doğrusu "Sipîhr" olmalıdır.

⁵⁴ Doğrusu "Gerdâniye" olmalıdır.

10a

= ۸۱ =

مقامیه بینارنده اولان فرق شو قدر اوله بیلورکه طاهر مقامی
قرار ویرکن بیاتی اسلوبی اوزره قرار ویروب محبده صبا
چاشنیسه قرار ویرمکدن عبارتدر بومقام الافراقه ده غیر
مستعملدر.

(سبهر)

ابتدا شهناز عجم اینه شهناز مقامی کی اغازه ایدوب
حسینی پرده سه قدر بصهرق حصار مقامی قرار کی دکاهده
قرار ایدر بومقام الافراقه ده لامینوره مشاهددر .

(بیاتی عربان)

ابتدا کردانیه مخیر تیز چارکاه سنبله مخیر کردانیه اوچ
شوری نوایه اینوب نوادن کردانیه کوستره رک عادتا بیاتی قرار کی
دکاهده قرار ایدر بومقام الافراقه ده استعمال اولناز .

(مخیر سنبله)

ابتدا کردانیه مخیر سنبله تیز چارکاه بصهرق تکرار سنبله
مخیر کردانیه عجم حسینی عزال چارکاه سگاه بصهرق یعنی
صبا چاشنیسی کی دکاهده قرار ایدر بومقام الافراقه ده
استعمال اولناز .

(پوسلک)

ابتدا پوسلک چارکاه نوا حسینی عجم کردانیه بصهرق اغازه

(10b) idüb ba'dehû bu minvâl üzere Çârgâh'a kadar inüb Pûselik, Segâh, Dügâh, *Jîrgûle*⁵⁵ perdesiyle Dügâh'da karâr ider bu makâm alafrankada isti'mâl olunmaz.

Sabâ-Pûselik

İbtidâ Râst gösterüb Sabâ, 'Uzzâl, Hüseyinî, 'Acem, Gerdâniye, Şehnâz basarak yine bu üslûb üzere Sabâ perdesine kadar inüb Segâh, Dügâh, Zîrgûle perdesiyle Dügâh'da karâr ider bu makâm alafrankada isti'mâl olunmaz.

Hicâz-Pûselik

İbtidâ Hicâz makâmı *ki*⁵⁶ Nevâ, Hüseyinî ile başlayub icrâ iderek Dügâh'a kadar inüb ba'dehû Pûselik icrâ iderek *Dügâh'a*⁵⁷ karâr virir diger sûret dahî Gerdâniye'den *bedâ*⁵⁸ iderek yine Hicâz perdesini icrâ ile dahî olur bu makâm alafrankada isti'mâl olunmaz.

Nevâ-Pûselik

Bâlâda zikr olunduğu vechle Nevâ makâmını bil-icrâ bir Yegâh açub ba'dehû Hüseyinî perdesiyle Pûselik icrâ iderek *Dügâh'a*⁵⁹ karâr ider bu makâm alafrankada *Re çenore*⁶⁰ müşâbihdir.

Hisâr-Pûselik

Yine bâlâda zikr olığı vechle Hisâr makâmını bil-icrâ

⁵⁵ Doğrusu "Zîrgûle" olmalıdır

⁵⁶ gibi

⁵⁷ Dügâh'da

⁵⁸ Bkz. 44 nolu dipnot.

⁵⁹ Dügâh'da

⁶⁰ minöre

10b

= ۱۹ =

ایدوب بعده بومنوال اوزره چارکاهه قدر اینوب پوسلک
سکاه دکاه زیرکوله پرده سیله دوکاهده قرار ایدر بومقام
الافراقهده استعمال اولتاز .

(صباپوسلک)

ابتداراست کوستروب صباغزال حسینى عجم کردانیه
شهناز بصهرقینه بوساوب اوزره صبا پرده سه قدر اینوب سکاه
دکاه زیرکوله پرده سیله دکاهده قرار ایدر بومقام الافراقهده
استعمال اولتاز .

(حجاز پوسلک)

ابتدا حجاز مقامی که نوا حسینى ایله باشلیوب اجرا ایدر رک
دکاهه قدر اینوب بعده پوسلک اجرا ایدر رک دکاهه قرار ویرر
دیگر صورت دخی کردانیه دن بدأ ایدر رک ینه حجاز پرده سنی
اجرا ایله دخی اولور بومقام الافراقهده استعمال اولتاز .

(نواپوسلک)

بالاده ذکر اولدینی وجهله نوا مقامنی بالاجرا بریکاه
اچوب بعده حسینى پرده سیله پوسلک اجرا ایدر رک دوکاهه
قرار ایدر بومقام الافراقهده ره چنوره مشاهدیر .

(حصارپوسلک)

ینه بالاده ذکر اولدینی وجهله حصار مقامنی بالاجرا

(11a) Dügâh'ladıkdan sonra tekrâr Pûselik icrâ iderek perde-i Dügâh'da karâr ider alafrankada La çenor⁶¹ olur.

'Acem-Pûselik

Bu dahî mârr-üz-zıkr 'Acem makâmını bil-icrâ Râst açub ba'dehû Pûselik âgâzesiyle Dügâh'da karâr ider.

Evc-Pûselik

Bu dahî Evc makâmını bil-icrâ bir Yegâde⁶² açub tekrâr Yegâh'dan dönüb Hüseyinî perdesiyle Pûselik icrâ iderek Dügâh karâr ider....bu dahî.

'Arazbâr-Pûselik

Bu dahî 'Arazbâr makâmını bil-icrâ Pûselik çâşnîsiyle Dügâh'da karâr ider. Bu dahî.

Gerdâniye-Pûselik

Bu dahî Gerdâniye makâmını icrâ iderek Pûselik ile Dügâh karâr ider. Bu dahî

Mâhûr-Pûselik

Bu dahî Mâhûr makâmını icrâ iderek Râst'a kadar inüb ba'dehû Pûselik icrâsiyla Dügâh karâr ider.

11a

=۲۰=

دکاه لدقندن صکره تکرار پوسلک اجرا ایدرک پردہ دکاهده
قرار ایدر الافراقهده لاجنور اولور .

(عجم پوسلک)

بودخی مار الذکر عجم مقامنی بالاجرا راست اجوب
بعدمه پوسلک اغازه سیاه دکاهده قرار ایدر .

(اوج پوسلک)

بودخی اوج مقامنی بالاجرا بریکاده اجوب تکرار
یکاهدن دونوب حسینی پردہ سیاه پوسلک اجرا ایدرک
دکاه قرار ایدر بودخی

(عرضبار پوسلک)

بودخی عرضبار مقامنی بالاجرا پوسلک چاشنیسیاه دکاهده
قرار ایدر . بودخی

(کردانیه پوسلک)

بودخی کردانیه مقامنی اجرا ایدرک پوسلک ایله دکاه
قرار ایدر . بودخی

(ماهور پوسلک)

بودخی ماهور مقامنی اجرا ایدرک راسته قدر اینوب
بعدمه پوسلک اجراییله دکاه قرار ایدر .

⁶¹ minör

⁶² Yegâh

(11b) *Tâhir-Pûselik*

Yine bâlâda zikr olunduğu vechle Tâhir makâmını bil-icrâ Pûselik icrâ iderek Dügâh'da *karâr*⁶³. Bu dahî.

Şehnâz-Pûselik

İbtidâ Şehnâz makâmını icrâ iderek Pûselik karârıyla *Dügâh'a*⁶⁴ karâr virir. Bu dahî.

Muhayyer-Pûselik

Bu dahî Muhayyer makâmını bil-icrâ Pûselik karâr virir.

Kürdî

İbtidâ Râst, *Dügâh'da*⁶⁵, Nihâvend, Çârgâh, Nevâ, Hüseyînî, 'Acem, Gerdâniye, Muhayyer, Tîz Segâh'dan, Tîz Çârgâh'a kadar çıkub ba'dehû bu üslûb üzere yine Râst'a kadar inüb tekrâr Kürdî perdesiyle Dügâh'da karâr ider bu makâm alafrankada isti'mâl olunmaz.

Sabâ-Zemzeme

İbtidâ Segâh, Sabâ perdesiyle Sabâ üslûbu üzere âgâz idüb dönüb Dügâh, Râst'a kadar inüb ba'dehû bir Nevâ, Çârgâh, Kürdî perdesiyle Dügâh'da karâr ider bu makâm alafrankada gayr-i müsta'meldir.

11b

= ۲۱ =

(طاهر بوسلك)

اینه بالاده ذکر اولدینی وجهه طاهر مقامی بالاجرا
بوسلك اجرا ایدرک دکاهده قرار . بودخی

(شهناز بوسلك)

ابتدا شهناز مقامی اجرا ایدرک بوسلك قراریه دکاهده
قرار ویرر . بودخی

(مخیر بوسلك)

بودخی مخیر مقامی بالاجرا بوسلك قرار ویرر .

(کوردی)

ابتدا راست دکاهده نهاوند چار کاد نواحینی عجم کردانیه
مخیر تیزسکاهدن تیرچارکاهه قدر چیقوب بعده بوسلوب اوزره
ینه راسته قدر اینوب تکرار کوردی پرده سیله دکاهده قرار
ایدر بومقام الافرقهده استعمال اولتاز .

(صبا زمزمه)

ابتدا سکاه صبا پرده سیله صباوسلوبی اوزره انازایدوب
دونوب دکاه راسته قدر اینوب بعده برنواچارکاه کوردی
پرده سیله دکاهده قرار ایدر بومقام الافرقهده غیر
مستعملدر .

⁶³ Burada "ider" sözcüğü unutulmuştur.

⁶⁴ Dügâh'da

⁶⁵ Dügâh

(12a) Nevâ-Kürdî

Bu makâmda dahî Nevâ makâmını bil-icrâ Dügâh açdıktan sonra tekrâr dönüb Nevâ, Çârgâh, Kürdî perdesiyle Dügâh'da karâr ider bu makâm alafrankada isti'mâl olunmaz.

'Acem-Kürdî

Bu makâm da 'Acem makâmını bil-icrâ Dügâh'a kadar inüb ba'dehû Dügâh'dan Kürdî, Çârgâh, Nevâ açarak yine dönüb Kürdî ile Dügâh'da karâr ider alafrankada Fa tona ta'bîr iderler.

Zevk-i Harâb⁶⁶

İbtidâ Gerdâniye, Muhayyer, Sünbüle, Evc, Şûrî, Nevâ, Hicâz, Kürdî basarak 'Arabân çâşnîsiyle âgâze iderek Râst'a kadar ba'dehû Dügâh, Kürdî, Çârgâh, Nevâ açarak dönüb bu yoldan Kürdî perdesiyle Dügâh karâr ider bu makâm alafrankada Sol *mebor*⁶⁷ gibi görünür ise de La kalur isti'mâl olunmaz.

Muhayyer-Kürdî

İbtidâ Muhayyer *kâmi*⁶⁸ üslûbu üzere âgâz iderek cüz'î Sabâ çâşnîsi göstererek Dügâh, Râst, Yegâh'a kadar inüb ba'dehû Dügâh, Kürdî, Çârgâh, Nevâ ile dönüb Kürdî perdesiyle Dügâh'da karâr ider alafrankada bu makâm dahî isti'mâl olmaz.

12a

= ۲۲ =

(نوا کوردی)

بومقامده دخی نوا مقامی بالاجرا دکاه اجدقدنصکره تکرار
دونوب نوا چارکاه کوردی پرده سیله دکاهده قرار ایدر
بومقام الافراشهده استعمال اولماز.

(عجم کوردی)

بومقامده عجم مقامی بالاجرا دکاه قدر اینوب بعده
دکاهدن کوردی چارکاه نوا اچهرق یته دونوب کوردی ایله
دکاهده قرار ایدر الافراشهده فاطونه تعبیر ایدرلر.

(ذوق حراب)

ابتدا کردانیه مخیر سنبله اوج شوری نوا حجاز کوردی
بصهرق عربان چاشنیسیله اغازه ایدرک راسته قدر بعده دکاه
کوردی چارکاه نوا اچهرق دونوب بوبولدن کوردی پرده سیله
دکاه قرار ایدر بومقام الافراشهده صول مهور کچی کورینور
ایسهده لاقالور استعمال اولماز.

(مخیر کوردی)

ابتدا مخیر مقامی اسلوبی اوزره اغاز ایدرک جزئی صبا
چاشنیسی کوستره دکاه راست یکاهه قدر اینوب بعده دکاه
کوردی چارکاه نوا ایله دونوب کوردی پرده سیله دکاهده
قرار ایدر الافراشهده بومقام دخی استعمال اولماز.

⁶⁶ Doğrusu "Zevk ü Tarâb" olmalıdır.

⁶⁷ minör

⁶⁸ makâmı

(12b) Segâh

İbtidâ Kürdî, Segâh göstererek Çârgâh, Nevâ, Hüseyinî, Gerdâniye ile bu yoldan aşağı kadar inüb ba'dehû Râst, Segâh, Çârgâh, Nevâ, Hüseyinî gösterüb tekrâr dönüb Kürdî perdesiyle Dügâh açmaksızın Segâh'da karâr ider âgâzede ve besteler meyânlarında Evc isti'mâl ve Tîz Segâh isti'mâl seyindedir bu makâm alafrankada Si üzerinde kalur ise de Sol tona ta'bîr iderler.

Şu'âr⁶⁹

İbtidâ Kürdî, Segâh, Hicâz, Nevâ, Hüseyinî, 'Acem, Gerdâniye perdeleriyle âgâze iderek Nevâ''ya kadar inüb ba'dehû Hüseyinî, Nevâ, Hicâz, Segâh, Kürdî basarak Dügâh'sız Segâh'da karâr ider bu makâm alafrankada Si *mitör tonaya*⁷⁰ müşâbihtir.

Mâye

İbtidâ Nevâ'dan Bayâtî üslûbu üzere âgâz iderek Segâh'a kadar inüb ba'dehû Râst, Kürdî, Segâh, Çârgâh, Nevâ, Hüseyinî, 'Acem gösterüb dönüb bu siyâk üzere Kürdî ile Dügâh açmaksızın Segâh karâr ider buna dahî alafrankada Sol tona ta'bîr iderler.

Hüzzâm

İbtidâ Çârgâh, Nevâ, Şûrî, Evc, Gerdâniye, Muhayyer, Sünbüle basarak

12b

= ۲۳ =

(سکاه)

ابتدا کوردی سکاه کوستره رک چارکاه نوا حسینی کردانیه
ایله بویولدن اشاغه قدر اینوب بعده راست سکاه چارکاه
نوا حسینی کوستروب تکرار دونوب کردی پرده سیله دکاه
اچاقسزین سکاهده قرار ایدر اغازدهده وبسته لر میاناننده
اوج استعمال وتیز سکاه استعمال سیرنندنر بومقام الافرانقهده
سی اوزرنده قالور ایسهده صول طونه تعیر ایدرلر.

(شعار)

ابتدا کوردی سکاه حجازنوا حسینی عجم کردانیه پرده لر ایله
اغازه ایدرک نوایه قدر اینوب بعده حسینی نوا حجاز سکاه
کوردی باصهرق دکاهسز سکاهده قرار ایدر بومقام الافرانقهده
سی میتور طونه یه مشاهدرو.

(مایه)

ابتدا نوادن بیاتی اسلوبی اوزره اغاز ایدرک سکاه قدر
اینوب بعده راست کوردی سکاه چارکاه نوا حسینی عجم
کوستروب دونوب بوسیاق اوزره کوردی ایله دکاه اچاقسزین
سکاه قرار ایدر بونه دخی الافرانقهده صول طونه تعیر ایدرلر.

(هزام)

ابتدا چارکاه نوا شوروی اوج کردانیه بخین سنبله بصه رق

⁶⁹ Doğrusu "Müste'âr" olmalıdır.

⁷⁰ minör tona

(13a) bu üslûb üzere perde perde Şûrî ile Nevâ'ya inüb ba'dehû Çârgâh, Segâh, Kürdî ile yine Segâh'da karâr ider bu *makâm alafrankada Sol tonaya*⁷¹ müşâbeheti vardır.

Vech-i 'Arazbâr

İbtidâ 'Arazbâr üslûbu üzere âgâze idüb Nevâ'ya kadar ba'dehû Nevâ, Şûrî ile Hüzâm gibi Segâh'da karâr ider bunun dahî alafrankada isti'mali yoktur.

Revnak-Nümâ

İbtidâ Kürdî, Segâh ile Müste'âr çâşnîsi gibi âgâz idüb ba'dehû Segâh, Kürdî, Dügâh açmaksızın Râst ile 'Arak'da karâr ider bu *makâm*⁷² alafrankada Si minör ta'bîr ider.⁷³

Sultânî-Hüzâm

İbtidâ Hüzâm gibi âgâze idüb Segâh karâr itdikden sonra bir Çârgâh gösterüb Râst, Dügâh, Râst, 'Aşîrân'a kadar inüb ba'dehû 'Aşîrân'dan dönüb Râst, Dügâh, Segâh, Çârgâh, Nevâ, Şûrî, Evc ile Hüzâm gibi Segâh kalur bu *makâm alafrankada Sol tonaya*⁷⁴ müşâbeheti vardır.

'Arak

İbtidâ 'Aşîrân, 'Arak, Râst, Dügâh, Segâh, Çârgâh, Nevâ göstererek

⁷¹ Doğrusu "makâmın alafrankada Sol tona" olmalıdır.

⁷² makâma

⁷³ iderler

⁷⁴ Doğrusu "makâmın alafrankada Sol tona" olmalıdır.

13a

= ۲۴ =

یواسلوب اوزره پرده پرده شورى ايله نوایه اینوب بده چارگاه
سکاه کوردی ايله ینه سکاهده قرار ایدر بومقام الافراشهده
حول طونهیه مشابتهی واردر.

(وجه عرضبار)

ابتدا عرضبار اسلوبی اوزره اغازه ایدوب نوایه قدر
بده نوا شورى ايله هزام کی سکاهده قرار ایدر بونک دخی
افراشهده استعمالی یوقدر.

(رونق نما)

ابتدا کوردی سکاه ايله مستعار چاشنی کی اغازایدوب
بده سکاه کوردی دکاه اچاقسزین راست ايله عراقده قرار
اید بومقام الافراشهده سی مینور تعبیر ایدر.

(سلطانی هزام)

ابتدا هزام کی اغازه ایدوب سکاه قرارایتدکده نصکره برچارگاه
کوستروب راست دکاه راست عشرانه قدر اینوب بده
عشراندن دونوب راست دکاه سکاه چارگاه نوا شورى اوج
ایله هزام کی سکاه قالور بومقام الافراشهده حول طونهیه
مشابتهی واردر.

(عراق)

ابتدا عشیران عراق راست دکاه سکاه چارگاه نوا کوستره دک

(13b) dönüb Nevâ'dan, Çârgâh, Segâh, Dügâh, Râst, 'Arak, 'Aşîrân ile bir Yegâh açub ba'dehû 'Arak, Râst, Dügâh, Segâh, Çârgâh, Nevâ açarak yine bu minvâl üzere 'Arak'da karâr ider bu makâm alafrankada Re tona i'tibâr olunur.

Beste-Nigâr

İbtidâ Râst, Çârgâh gösterüb Sabâ üslûbu üzere âgâze idüb ba'dehû Çârgâh, Segâh, Dügâh, Râst açarak 'Arak'da karâr ider bu makâm⁷⁵ alafrankada isti'mâli yoktur.

Râhatü'l-Ervâh

İbtidâ Hicâz çâşnîsiyle âgâze idüb Dügâh karârdan sonra tekrâr 'Arak üslûbu üzere 'Arak'da karâr ider bu makâm alafrankada her ne kadar 'Arak kalır ise de Fa diyessiz tonaya⁷⁶ müşâbeheti vardır.

Dilkeş-Hâverân

Bu dahî Hüseyinî makâmı gibi âgâze idüb Dügâh karâr virdikten sonra 'Arak makâmı icrâsiyla 'Arak'da karâr ider bunun dahî R⁷⁷ tonaya müşâbeheti vardır.

Evc

İbtidâ 'Acem, Gerdâniye, Muhayyer, Tîz Segâh, Tîz Çârgâh basarak bu

13b

= ۲۵ =

درونوب نوادن چارگاه سگاه دکاه راست عراق عشران اياه
بریکاه اچوب بده عراق راست دکاه سگاه چارگاه نوا اچهرق
ینه بومنوال اوزره عراقده قدر ایدر بومقام الافراقهده ره
طونه اعتبار اولنور.

(بسته نکار)

ابتدا راست چارگاه کوستروب صبا سلوبی اوزره اغازه
ایدوب بده چارگاه سگاه دکاه راست اچهرق عراقده قرار
ایدر بومقام الافراقهده استعمالی یوقیدر.

(راحت الارواح)

ابتدا حجاز چاشنیسیله اغازه ایدوب دکاه قراردن صکره
تکرار عراق سلوبی اوزره عراقده قرار ایدر بومقام الافرا
قهده هر تقدیر عراق قالیرایسهده فادیه سزطوتهیه مشابتهی واردر.

(دلکنس جاوران)

بودخی حسینی مقامی کبی اغازه ایدوب دکاه قرار
یوردکنسکره عراق مقامی اجراسیله عراقده قرار ایدر بونک
دخی رطوتهیه مشابتهی واردر.

(اوج)

ابتدا عجم کردانیه بخیر تیز سگاه تیز چارگاه بصرق بو

⁷⁵ makâmın

⁷⁶ tona

⁷⁷ Re

(14a) üslûb üzere yine Nevâ'ya kadar *idüb*⁷⁸ ba'dehû Çârgâh, Segâh, Dügâh açarak 'Arak'da karâr ider bu *makâm alafrankada Re tonaya*⁷⁹ müşâbeheti vardır.

Evc-Ârâ

İbtidâ 'Acem ile Evc perdesini gösterüb Şehnâz, Muhayyer basarak yine Evc, Acem, Nevâ, Hicâz, Segâh, Kürdî ile Dügâh açmaksızın Râst ile 'Arak'da karâr ider bu *makâm*⁸⁰ alafrankada Fa diyessiz tona ta'bîr iderler.

Ferahnâk

İbtidâ Nevâ, 'Acem, Evc, Gerdâniye, Muhayyer göstererek Tîz Çârgâh, Tîz Segâh'a çıkub ba'dehû bu üslûb üzere Nevâ'ya kadar inüb ister Hicâz ile isterse Çârgâh ile Segâh, Dügâh, Râst, 'Arak ile 'Aşîrân ile bir Yegâh açub dönüb tekrâr 'Arak'da karâr ider bu *makâm*⁸¹ alafrankada Re tona ta'bîr iderler.

Şevk-Efzâ

İbtidâ 'Acem, Gerdâniye perdesiyle Şehnâz, Sünbüle basarak yine bu üslûb üzere dönüb 'Acem, Hüseyinî, Hicâz, Çârgâh, Kürdî, Dügâh, Râst, 'Aşîrân, Yegâh açub ba'dehû 'Aşîrât'tan⁸² tekrâr Râst, Dügâh yine Râst ile 'Aşîrân'da karâr ider bu *makâm* alafrankada Fa tona ta'bîr iderler.

14a

= ۲۶ =

اسلوب اوزره يته نوايه قدر ايدوب بعده چارگاه سگاه دکاه
آچهرق عراقده قرار ايدر بومقام الافراشه ده ره طونه
مشاهتي وارددر.

(اوج آرا)

ابتدا عجم ايله اوج برده سنی کوستروب شهناز مجیر بصهرقه
ينه اوج عجم نوا حجاز سگاه کوردی ايله دکاه آچقسزین راست
ایله عراقده قرار ايدر بومقام الافراشه فادیه سز طونه تعبیر
ایدرلر.

(فرخناک)

ابتدا نوا عجم اوج کردانیه مجیر کوستره رک تیز چارگاه
تیز سگاه چیقوب بعده بواسلوب اوزره نوايه قدر اینوب
ایستر حجاز ايله ایسترسه چارگاه ايله سگاه دکاه راست عراق
ایله عشران ايله بریکاه آچوب دونوب تکرار عراقده قرار ايدر
بومقام الافراشه ده ره طونه تعبیر ایدرلر.

(شوق افزا)

ابتدا عجم کردانیه برده سیله شهناز سنبله بصهرق يته
بواسلوب اوزره دونوب عجم حسیني حجاز چارگاه کوردی
دکاه راست عشران یکاه آچوب بعده عشران تکرار راست
دکاه يته راست ايله عشرانده قرار ايدر بومقامه الافراشه ده
فاطونه تعبیر ایدرلر.

⁷⁸ inüb

⁷⁹ Doğrusu "makâmın alafrankada Re tona" olmalıdır.

⁸⁰ makâmı

⁸¹ makâmı

⁸² Aşîrân'dan

(14b) Şevk-Âver

İbtidâ 'Arazbâr çâşnîsi gibi âgâz iderek Nevâ'ya kadar inüb ba'dehû Nevâ'dan 'Acem yolundan 'Aşîrân'da karâr ider bu 'âdî yol olup bir kol⁸³ daha var ki ibtida Gerdâniye, Muhayyer, Sünbûle, Tîz Çârgâh basarak dönüb bu üslûb üzere cüz'î Sabâ gibi 'Uzzâl perdesiyle Çârgâh'a inüb ba'dehû Çârgâh'dan, Nevâ, Hüseyinî, 'Acem basarak tekrâr perde perde Yegâh'a kadar inüb Yegâh'dan 'Aşîrân ile Râst, Zîrgûle ohşayarak⁸⁴ 'Aşîrân'da karâr ider bu makâmın alafrankada isti'mâli yoktur.

Şevk ü Tarab

İbtidâ Sabâ üslûbu üzere hareket idüb 'Uzzâl, Hüseyinî, 'Acem, Gerdâniye, Muhayyer'e kadar çıkub tekrâr Muhayyer'den perde perde inüb Çârgâh, Kürdî, Dügâh, Râst açarak 'Aşîrân, Yegâh ile yine Hüseyinî, 'Aşîrân'da karâr ider bu makâm⁸⁵ alafrankada isti'mâli yoktur.

Sûz-i Dil

İbtidâ Hisâr, Hüseyinî, Şehnâz, Muhayyer gösterüb ba'dehû 'Acem, Hüseyinî, Hisâr, Çârgâh, Dügâh, Zîrgûle ile 'Aşîrân'da karâr ider bu makâm alafrankada Mi Re⁸⁶ cenor⁸⁷ dimektir.

14b

= ۲۷ =

(شوق آور)

ابتدا عرضبار چاشنی کی آغاز ایدرک نوبه قدر اینوب
بعده نوادن عجم یولندن عشیرانده قرار ایدر بو عادی یول
اولوب برقول دها وارکه ابتدا کردانیه بخیر سنبله تیز چارگاه
بصهرق دونوب بو اسلوب اوزره جزئی صبا کی عزال پرده -
سیله چارگاهه اینوب بعده چارگاهدن نوا حسینی عجم بصه رق
تکرار پرده پرده یکاهه قدر اینوب یکاهدن عشیران ایلد راست
زیرکوله اوخشیررق عشیرانده قرار ایدر بومقام الافرانقهده
استعمالی یوقدر.

(شوق طرب)

ابتدا صبا اسلوبی اوزره حرکت ایدوب عزال حسینی
عجم کردانیه بخیره قدر چاقوب تکرار بخیردن پرده پرده
اینوب چارگاه کوردی دکاه راست آچه رق عشیران یکاه ایله
ینه حسینی عشیرانده قرار ایدر بومقام الافرانقهده استعمالی
یوقدر.

(سوزدل)

ابتدا حصار حسینی شهناز بخیر کوسستروب بعده عجم
حسینی حصار چارگاه دکاه زیرکوله ایله عشیرانده قرار ایدر
بومقام الافرانقهده می ره جنور دیمکدر.

⁸³ yol

⁸⁴ okşayarak

⁸⁵ makâmın

⁸⁶ "Re" sözcüğü fazladır.

⁸⁷ minör

(15a) Pûselik-‘Aşîrân

İbtidâ Pûselik makâmı gibi âgâz iderek Hüseyinî perdesine kadar çıkub ba’dehû ‘Acem, Gerdâniye, Muhayyer basarak dönüb perde perde Dügâh’a kadar inüb Râst ile ‘Aşîrân’d⁸⁸ karâr ider alafrankada isti’mâli yoktur.

Hüseyinî-‘Aşîrân

Pûselik-‘Aşîrân ile bunun farkı ancak ibtidâsında olup birisi Pûselik’den birisi Hüseyinî’den bed’ itdigîçün olup seyr ve hareketce bir farkları yoktur ikisi dahî bir perdede kalur bunun dahî alafrankada isti’mâli yoktur.

‘Acem-Aşîrân

İbtidâ Hüseyinî, ‘Acem gösterüb üslûb-i ‘Acem üzere âgâz iderek ketdi⁸⁹ makâbli⁹⁰ olan ‘Aşîrân’da karâr ider bu makâm alafranka⁹¹ Fa tona ta’bîr iderler.

Ferah-Fezâ

İbtidâ Nevâ, Hüseyinî, ‘Acem, Gerdâniye, Muhayyer perdeleriyle âgâz iderek Nevâ’ya kadar idüb⁹² ba’dehû Dügâh, Kürdî, Çârgâh ile Râst, ‘Aşîrân kalub tekrâr ‘Aşîzân⁹³, Yegâh basarak Yegâh’da karâr ider bu makâm alafrankada Re minör ta’bîz⁹⁴ iderler.

⁸⁸ ‘Aşîrân’da

⁸⁹ Doğrusu “kendi” olmalıdır.

⁹⁰ makâmı

⁹¹ Doğrusu “makâmı alafrankada” olmalıdır.

⁹² inüb

⁹³ Aşîrân

⁹⁴ ta’bîr

15a

= ۲۸ =

(بوسلك عشرين)

ابتدا بوسلك مقامى كى اغاز ايدرك حسيني پرده سنه قدر
حقیقوب بعده عجم كردانیه بخیر بصهرق دونوب پرد، پرده
چکاه قدر انوب راست ایله عشرانده، قرار ایدر الافراشهده
استعمالی یوقدر.

(حسینی عشرين)

بوسلك عشرين ایله بونك فرقی انجیق ابتداسنده اولوب
یویسی بوسلكدن بریسی حسیندن بدأ ابتدکیچون اولوب
سیر وحرکتجه برفرقاری یوقدر ایکسی دخی برپردده قلوب
بونك دخی الافراشهده استعمالی یوقدر.

(عجم عشتران)

ابتدا حسینی عجم ککو ستروب اسلوب عجم اوزره اغاز
ایدرك کتدی مقابلی اولان عشرانده قرار ایدر بومقام
افراشه فاطونه تعبیر ایدرلر.

(فرحزفا)

ابتدا نوا حسینی عجم كردانیه بخیر پرده لرله اغاز ايدرك
تویاه قدر ایدوب بعده دکاه کوردی چارکاه ایله راست
عشران قلوب تکرار عشران یکاه بصهرق یکاهده قرار ایدر
بومقام الافراشهده رهمنیور تعبیر ایدرلر.

(15b) Nühüft

İşbu Nühüft makâmı gizli bir şey olduğu cihetle edvâr-ı kadîmde ibtidâ *Muhner*⁹⁵ perdesinden bed' ederek Nevâ'ya kadar inüb ba'dehû İsfahân çâşnîsine karîb Hicâz, Kürdî ile Dügâh'da karâr ider deyü tahrîr itmişler ise de (*Receb Çelebi*) ve *Buhurcu-zade*, eski hânendelerin kavli Nevâ'dan hareketle Evc, *Muhîr*⁹⁶ basarak Dügâh, Râst, 'Arak ile 'Aşîrân kalur dimişler ve *Nâbzen*⁹⁷ ('*Ali Hoca*) ve *Tanpûri*⁹⁸ (*Mehmed Çelebi*) kavli Nevâ perdesinden hareket idüb Rehâvî çâşnîsiyle Râst'a inüb Râst'dan 'Arak ile 'Aşîrân kalur deyü tahrîr itmişler ise de ekserî bu tarîki müstahsen görmüşdür Rehâvî çâşnîsiyle Râst, 'Arak, 'Aşîrân, Yegâh açub tekrâr perde perde Rehâvî yüzünden Hüseyinî perdesine kadar çıkub ba'dehû '*Aşzât*'a⁹⁹ kadar inüb karâr ider bu makâmın alafrankada isti'mâli yoktur.

*Tarz-ı Cerîd*¹⁰⁰

İbtidâ Hicâz, Nevâ, Hüseyinî, 'Acem basarak Gerdâniye ile tekrâr Nevâ'ya dönüb ba'dehû Dügâh, Kürdî, Çârgâh, Nevâ ile dönüb Râst, 'Aşîrân ile Yegâh'da karâr ider bu *makâma*¹⁰¹ alafrankada Re bemol kalur.

15b

= ۲۹ =

(نهفت)

اشبوه نهفت مقامی کیزی برشی اولدینی جهتله ادوار
قدیمده ابتدا مخنز پرده سندن بدأ ایدرک نوايه قدر اینوب
بنده اصفهان چاشنیسه قریب حجاز کوردی ایله دکاهده قرار
ایدر دیو تحریر ایشار ایسهده (رجب چای) وهرجی زاده
اسکی خواننده لک قولى نوادن حرکتله اوج مخیر بصهرق
دکاه راست عراق ایله عشیران قالوردیشلر ونازرن (علی
حواجه) وطنپوری (محمد چای) قولى نوا پرده سندن
حرکت ایدوب رهاوی چاشنیسه راسته اینوب راستدن
عراق ایله عشیران قالوردیو تحریر ایشار ایسهده اکثری بو طریق
مستحسن کورمشدر رهاوی چاشنیسه راست عراق عشیران
یکاه آجوب تکرار پرده پرده رهاوی یوزندن حسینى پردهسته
قدر چیفوب بنده عشیراته قدر اینوب قرار ایدر بومقامله
الافرانقهده استعمالی یوقدر.

(طرز جرید)

ابتدا حجاز نوا حسینى عجم بصهرق کردانیه ایله تکرار نوايه
دونوب بنده دکاه کوردی چار گاه نوا ایله دونوب راست
عشیران ایله یکاهده قرار ایدر بومقامه الافرانقهده ره بوله
قالور .

⁹⁵ Muhayyer

⁹⁶ Doğrusu "Muhayyer" olmalıdır.

⁹⁷ Nâyzen

⁹⁸ Doğrusu "Tanbûri" olmalıdır.

⁹⁹ Aşîrân'a

¹⁰⁰ Doğrusu "Cedîd" olmalıdır.

¹⁰¹ makâm

(16a) Şet'arabân¹⁰²

İbtidâ Hicâz, Nevâ, Evc, Şûrî ile Gerâniye¹⁰³, Muhayyer basub tekrâr Nevâ'ya kadar itüb¹⁰⁴ ba'dehû Nevâ, Çargâh, Kürdî, Dügâh, Râst, 'Arak, 'Aşîrân ile Yegâh'da karâr ider bu makâm¹⁰⁵ alafrankada Sol bemol ta'bîr iderler.

Yegâh

İbtidâ Nevâ üslûbu üzere âgâze iderek Dügâh'a kadar inüb ba'dehû 'Arak çâşnisiyle 'Aşîrân, Yegâh kalur yu¹⁰⁶ makâm¹⁰⁷ alafrankada R¹⁰⁸ tona ta'bîr iderler.

Perdelerin Noksanı

Yegâh	Kaba Re
Pes Hisâr	Re diyes
Pes Bayâtî	Mi bemol
'Aşîrân	Mi
'Acem-'Aşîrân	Mi diyes / Fa bemol (Vasat Perde)
'Arak	Fa
Rehâvî	Ka ¹⁰⁹ diyes
Büzürk	Sol bemol

¹⁰² Bu makâmın asıl adı Şedd-i 'Arabân'dır. Makâmın adı sonraları Şedaraban, geçtiğimiz asırdan itibaren de Şetarabân olarak kullanılmaya başlanmıştır. Elimizdeki bu eserin yazıldığı yıllarda, makâmın adının artık tamamen bozulmuş olduğu anlaşılmaktadır.

¹⁰³ Gerdâniye

¹⁰⁴ Doğrusu" inüb" olmalıdır.

¹⁰⁵ makâma

¹⁰⁶ bu

¹⁰⁷ makama

¹⁰⁸ Re

¹⁰⁹ Fa

16a.

= ۳۰ =

(شت عربان)

ابتدا حجاز نوا اوچ شوری ایله کرانییه مخیر باصوب
تکرار نوايه قدر ایتوب بعده نواجرگاه کوردی دوگاه راست
عراق عشیران ایله یگاهده قرار ایدر بومقام الافرا تقهده صول
ببول تعبیر ایدرلر .

(یکاه)

ابتدا نوا اسلوبی اوزره اغازه ایدرک دکاهه قدر اینسوب
بعده عراق چاشنیسییه عشیران یکاه قالور بومقام الافرا تقهده
رطونه تعبیر ایدرلر .

(پرده لرك نقصانی)

قیاره	یکاه
ره دیس	پس حصار
می ببول	پس بیاتی
می	عشیران
می دیس } وسط پرده	عجم عشیران
فا ببول	
فا	عراق
قادیس	رهاوی
صول ببول	بزرک

(16b) Râst	Sol
Zirgûle	Sol diyes / <i>Mela</i> ¹¹⁰ bemol (ki Vasat
Perdedir)	
Dügâh	La
Nihâvend	La diyes
Kürdî	Si bemol
Segâh	Si
Pûselik	Si diyes / Do bemol (Vasat Perdedir)
Çârgâh	Do
Hicâz	Do diyes
'Uzzâl	Vasat Perde
Sabâ	Re bemol
<i>Tevâ</i> ¹¹¹	Re
Hisâr	Re diyes
Bayâtî	Mi bemol
Hüseynî	Mi
'Acem	Mi diyes / Fa bemol (Vasat Perde)

16b

== ۳۱ ==

صول	راست
صول دیس	زیرکوله
مه لاجول	دکاه
لا	تھاوند
لا دیسی	کوردی
سی بول	سکاه
سی	پوسلک
سی دیس	چارکاه
دو بول	حجاز
دو	عزان
دو دیس	صبا
وسط پرده	توا
ره بول	حصار
ره	بیانی
ره دیس	حسینی
سی بول	
سی	
سی دیس	عجم
فانول	

¹¹⁰ La

¹¹¹ Nevâ

(17a)

17a

(17b) Evc
Mâhûr
Gerdâniye
Şehnâz
Muhayyer
Sünbüle

Fa
Fa diyes / Sol bemol (Vasat Perde)
Sol
Sol diyes / La bemol (Vasat Perde)
La
La diyes / Si bemol (Vasat Perde)

17b

= ۳۲ =

فا
اوج
فادیس
ماهور
صول بمل
گردانیه
صول
شهناز
وسط پرده { صول دیس
لا بمل
لا
مخیر
وسط پرده { لادیس
سی بمل
سنبله

18 EYLUL 1960

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu matbu risâlede dikkati çeken bazı hususlar şöyle sıralanabilir:

1- Neyzen Mehmed Kâmî Efendi bu risâlesinde, her makâmı bir majör ya da minör ton ile özdeşleştirmeye çalışarak yanılığa düşmüştür. Diğer yandan, Avrupa Müziği kuramsal bilgilerinin o yıllarda yalnızca Muzıka-i Hümâyûn'da verildiği bilgisi, bizi Neyzen Mehmed Kâmî Efendi'nin Muzıka-i Hümâyûn ile uzaktan da olsa bir ilişkisinin olduğu düşüncesine yöneltiyor.

2- Risâlenin sonunda sıralanan perdelere bakıldığında, bir oktavda 19 perdenin yer aldığı görülmektedir.

3- Risâlenin son sayfalarında sıralanmış perdeler incelendiğinde, Hicâz ve 'Uzzâl perdelerinden sonra biraz daha dik olan bir *Sabâ* perdesinin yer aldığı görülecektir. Anlaşıyor ki o yıllarda Sabâ makâmı için çok önem arz eden bu perdeye, yerinde bir düşünce ile makâmın adı verilmiştir. 24 eşit olmayan aralık esasına dayalı Hüseyin Saadetin Arel ve Suphi Ezgi ikilisinin sistemine göre Sabâ makamının kullandığı bu perdeye, günümüzde *Hicâz* perdesi denilmektedir.

4- Yine risâlenin sonundaki perdeler incelendiğinde, Nevâ ve Hüseyinî perdeleri arasında Hisâr ve *Bayâtî* perdeleri olmak üzere iki perdenin yer aldığı görülmektedir. Günümüzde ise Arel-Ezgi ikilisinin sitemine göre Nevâ ve Hüseyinî perdeleri arasında Nîm Hisâr, Hisâr ve Dik Hisâr perdeleri olmak üzere üç perde yer almaktadır. Arel-Ezgi ikilisi *Bayâtî* makâmını, Uşşâk makamının çıkıcı-inici biçimi olarak tanımlanmaktadır. Oysa geleneğimizde *Bayâtî* makâmı Uşşâk makâmı gibi seyre başlayan, seyir sırasında kendi ismini taşıyan *Bayâtî* ve sonra da Evc perdelerini kullanarak farklı bir çeşni yakalayan ve yine Uşşâk makâmı sesleri ile karar eden bir makâm olarak tanımlanmıştır¹. O yıllarda *Bayâtî* makâmı için önemli olan bu perdeye perdeye *Bayâtî* perdesi denmesi akıllıcadır.

5- Yukarıdaki birtakım saptamalara dayanarak, risâlenin yazıldığı yıllarda geleneksel yapının kısmen de olsa korunduğu söylenebilir.

Neyzen Mehmed Kâmî Efendi'nin *Îrâ'e-i Nagamât* isimli bu risâlesi, 19. yüzyıl sonunda kullanılmakta olan makâm ve perdeleri anlatması açısından kıymetlidir. Makâmlarımızın ve perdelerimizin tarihimizdeki gelişimi/değişimi konusunda çalışma yapmak isteyenler için ciddi bir kaynaktır.

Îrâ'e-i Nagamât kapsamı küçük olmasına karşın, çeşitli incelemelere zemin hazırlayabilecek olan bir risâledir. El yazması edvârların yanı sıra bu tür küçük çaplı

¹ Geniş bilgi için *Kantemiroğlu*'nun *Kitâb-ı 'İlmü'l Mûsikî 'Alâ Vechi'l Hurûfât* isimli eserine bakılabilir.

risâlelerin küçümsenmemesi ve üzerinde titizlikle çalışılması, Türk müzikoloji yaşamının kaynak birikimini zenginleştirecektir.

EK KAYNAKÇA

- 1- Devellioğlu, F. (1988). *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lugat*. Ankara: Aydın Kitabevi.
- 2- Gencîne-i Güftâr Frengî Ziyâ. (1984). *Farsca-Türkçe Lugât*. M.E.B. Yayınları.
- 3- Mehmed Hâşîm Bey. (Hicrî 1280). *Mûsikî Mecmu'ası*. (Matbû eski harfli).
- 4- Mu'allim Nâci. (1987). *Lugât-ı Nâci*. İstanbul: Çağrı Yayınları. (Eski harfli).
- 5- Şemseddin Sâmi. (1987). *Kâmûs-ı Türkî*. İstanbul: Çağrı Yayınları. (Eski harfli).
- 6- *Türkçe Sözlük*. (1988). Ankara: T. D. K. Yayınları. 2 Cilt.